

Η Φύση, η Αποστολή και ο Δημόσιος Χαρακτήρας του Πανεπιστημίου Σήμερα. 1997

Εισαγωγή

Συναισθανόμενος την τιμή και την ευθύνη της εναρκτήριας ομιλίας στο πέμπτο συνέδριό μας, και μάλιστα σε αγαπητούς και εκλεκτούς συναδέλφους και φίλους, με τους οποίους συμεριζόμαστε σε μεγάλο βαθμό παρόμοιες προσεγγίσεις, εμπειρίες και συγγενικές γενικότερα θέσεις στα μεγάλα ζητήματα της παιδείας και ειδικότερα των πανεπιστημίων μας στο σύγχρονο κόσμο, προβληματίστηκα σοβαρά για τη "φύση", την "αποστολή" και το "χαρακτήρα" της συμβολής μου.

Μετά από πολλή σκέψη και παλινδρομήσεις, αποφάσισα η προσπάθειά μου να στοχεύσει, με συστηματικό και δημιουργικό ελπίζω τρόπο και συγκεκριμένες νύξεις, υποθέσεις εργασίας αλλά και προτάσεις, στην υποβοήθηση των συζητήσεων των στρογγυλών τραπεζιών του συνεδρίου μας, στο πλαίσιο των οποίων θα "ανθίσουν" με πλουραλισμό και τεκμηρίωση οι ειδικότερες ατομικές συμβολές όλων μας.

Έτσι, θα ξεκινήσω με μια απόπειρα γραμματολογικής ανατομίας του αντικειμένου της.

Ποιά είναι άραγε η **φύση** και η **αποστολή** και τί εννοούμε ως **δημόσιο χαρακτήρα** του Πανεπιστημίου **σήμερα**;

Και πρώτα απ' όλα, σε ποιο **σήμερα**;

- Στο **σήμερα** το δικό μας; Μ' άλλα λόγια στο **σήμερα** όλων όσων εγκαταβιούν, εργάζονται και σπουδάζουν στον ελεφάντινο, ή γυάλινο, ή χάρτινο μικρόκοσμό μας, υφιστάμενοι παθητικά, αποδεχόμενοι θετικά, απολαμβάνοντες ποικιλοτρόπως τα όποια "αγαθά" τους, ή εναντιωνόμενοι μερικά ή απόλυτα στις κυβερνητικές πολιτικές για την παιδεία;
- Στο γενικότερο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό **σήμερα** της χώρας μας, ως μιας "ανέμελης και ανεπηρέαστης νησίδας ευτυχίας" κατά μερικούς, ή ως υπάκουης και αγκομαχούσας να συγκλίνει (έστω και μόνο νομισματικά), επαρχίας των Βρυξελλών κατά άλλους;
- Ή στο **σήμερα** του σύγχρονου μονοδιάστατου - και μάλιστα σε όλα τα επίπεδα, (πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό) - κόσμου της παγκοσμιοποίησης και των δραματικών και πολυδιάστατων επιπτώσεών της;

Πιστεύω, ότι η προσέγγισή μας θα πρέπει ν' αναφέρεται σ' όλα αυτά τα **σήμερα** μαζί. Στο "όλον" **σήμερα** δηλαδή, το οποίο καθορίζεται:

■ Στον κόσμο:

- από την νέα τάξη πραγμάτων, με κυριαρχία της μόνης πλέον υπερδύναμης, των ΗΠΑ,
- από τον νεοφιλελευθερισμό, που με διάφορα προσώπεια και ψιμυθιώσεις αποτελεί πλέον την "εκσυγχρονιστική" κυρίαρχη ιδεολογία σε πλανητικό επίπεδο,
- από την κατάρρευση του αντιπάλου δέους (των κομμουνιστικών καθεστώτων) και την "άγρια" προσπάθεια των μεταλλαγμένων εκσυγχρονιστών εκ των ηγετών τους να ενσωματωθούν οι ίδιοι πρωτίστως και οι χώρες τους χωρίς όρους στον καπιταλιστικό "παράδεισο",
- από τον κοινωνικό (πέραν του πολιτικού και πολιτισμικού) ευτελισμό της άλλης πρώην υπερδύναμης και των εταίρων της,
- από την απόλυτη πλέον κυριαρχία της αγοράς, των τραπεζών και των χρηματιστηρίων και τον άγριο και ανηλεή ανταγωνισμό τους, με οδυνηρές επιπτώσεις, παραμορφώσεις και καταστροφές του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος,
- από την προϊούσα ισοπέδωση, ομογενοποίηση και παγκοσμιοποίηση, (χωρίς μεγάλη απόκλιση από την πραγματικότητα, την αμερικανοποίηση) των πολιτισμών,
- από τις ακρότατα διαφορετικές ευαισθησίες ως προς το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεγάλων δυνάμεων και των υπερεθνικών οργανισμών τους, όταν αυτά παραβιάζονται από φίλια ή μη κράτη και
- από την γενικότερη πολυδιάστατη κοινωνική, οικονομική, πολιτική, περιβαλλοντική και πολιτισμική κρίση, που χτυπάει ιδιαίτερα και χωρίς έλεος το 1/3 των πολιτών των "αναπτυγμένων" χωρών και τη συντριπτική πλειοψηφία των αναπτυσσομένων,

- από την πολυδιάστατη εξουσία των ΜΜΕ στην κοινωνία της αγοράς, της πληροφορίας και της γνώσης που αναδύεται.

Αναπόδραστη συνέπεια των παραπάνω είναι και μια γενική κατεύθυνση υποκατάστασης της παιδείας ως πολύτιμης μορφωτικής και πολιτισμικής διαδικασίας προετοιμασίας υπεύθυνων και ενεργών πολιτών με μορφωτική επάρκεια και κριτική σκέψη, από την εκπαίδευση/μονοδιάστατη τεχνική - τεχνολογική κατάρτιση των απαραίτητων για την μεγάλη πλανητική αγορά ανθρωπομηχανών.

■ Στην Ελλάδα ειδικότερα, το **σήμερα** καθορίζεται ακόμη:

- από τον άκρατο και σε υπερθετικό βαθμό δυτικοευρωπαϊσμό της συντριπτικής πλειοψηφίας του πολιτικού κόσμου, ο οποίος βλέπει την μονοδιάστατη οικονομική νομισματική ένωση ως πανάκεια σταθεροποίησης και "ανάπτυξης", αλλά και ως ασφαλές καταφύγιο της χώρας μας στους δύσκολους καιρούς, παραβλέποντας συνειδητά ή ασυνειδητά τις μακράν των ιδεωδών και καταστατικών αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Διεθνούς Δικαίου θέσεις, πρωτοβουλίες και δράσεις των κεντροδεξιών ή κεντροαριστερών κυβερνήσεων των κρατών μελών της, όπως αυτές επιβάλλονται πλέον από την κεντρική ευρωπαϊκή τράπεζα, τα χρηματιστήρια και τις ΗΠΑ, και
- από την μονοδιάστατη και μυθοποιητική αγιοποίηση της "αγοράς", της οικονομίας, της σταθεροποίησης, της ανταγωνιστικότητας και της χωρίς όρους και όρια προσαρμογής σε όλους αδιακρίτως τους ευρωπαϊκούς κανόνες και τις πολιτικές που εκπορεύονται πλέον οι περισσότεροι, όχι από συλλογικές δημοκρατικές κοινοβουλευτικές διαδικασίες των κρατών μελών ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά από την απρόσωπη διοικητική γραφειοκρατία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, (όπως π.χ. οι καταλυτικής σημασίας Λευκές Βίβλοι της για την Παιδεία, την Απασχόληση, την Ανεργία και την Ανάπτυξη, την Έρευνα, την Τεχνολογία και την Καινοτομία κλπ.),

Αναπόδραστη συνέπεια των παραπάνω είναι στο κλίμα της γενικευμένης άλλωστε κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτισμικής κρίσης και η αυξανόμενη απογοήτευση των πολιτών, των εργαζομένων, των πανεπιστημιακών και των σπουδαστών, η παραίτησή τους από συλλογικότητες και δημιουργικές πολιτικές πρωτοβουλίες και δραστηριότητες και η επικερδής ιδιώτευση ή η ανάπτυξη ακραίων περιθωριακών και συνολικά κατεδαφιστικών κινήματων.

Η φύση (nature, natur) του πανεπιστημίου προσδιορίζεται θεωρητικά, κατ' αντιστοιχία προς την φύση των πραγμάτων, ως "η σύσταση, η κατάσταση και το σύνολο των γενικών και ειδικών ιδιοτήτων του", ή ακόμη καλύτερα ως "η θεμελιώδης, η στοιχειώδης, η βαθύτερη ουσία του", και επηρεάζεται, πολλές φορές σε καθοριστικό βαθμό από τις έμφυτες κλίσεις και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των κάθε φορά μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας, ακολουθώντας το "ευγενές γαρ η φύσις καὶ ευγενών" του Σοφοκλή.

Έτσι θα ταίριαζε να χρησιμοποιούμε και για τα πανεπιστημιακά πράγματα τις εκφράσεις: "κατά φύσιν" για να ειδικολογήσουμε ότι συμβαίνει ή γίνεται σύμφωνα με τους νόμους, τους κανόνες, τα ήθη, τις στάσεις και τις συμπεριφορές που προσιδιάζουν στη βαθύτερη έννοια του πανεπιστημίου, και "παρά φύσιν" για να ειδικολογήσουμε ότι γίνεται ή συμβαίνει αντίθετα προς αυτά, αντιλαμβανόμενοι ότι αφού "η του δικαίου φύσις" σηματοδοτεί αυτό τούτο το δίκαιο και η "φύσις ενός ανθρώπου" προσδιορίζει συγκεκριμένα και αμφιμονοσήμαντα τον άνθρωπο αυτό, έτσι και η **φύση** του πανεπιστημίου ταυτίζεται με το ίδιο το πανεπιστήμιο και την θεμελιώδη βαθύτερη ουσία του.

Και αν ανατρέξουμε ιστορικά και κοινωνικά στη γένεση, την ιδεολογία και την **αποστολή** του πανεπιστημίου -η οποία, θεωρητικά για κάθε τι, άρα και για το πανεπιστήμιο, σύμφωνα με τις γραφές αποτελεί: "σπουδαίο προς εκτέλεση έργο", "τον βαθύτερο και ουσιαστικότερο προορισμό", ακόμα και "σκοπό ζωής"- μπορούμε, (και αυτό ελπίζω να καταφέρουμε στο Συνεδριό μας), να διερευνήσουμε, να συζητήσουμε και να τεκμηριώσουμε την αιτιώδη σχέση τους με τον **δημόσιο χαρακτήρα** του.

Τη **φύση** τώρα, την **αποστολή** αλλά και τον **δημόσιο χαρακτήρα του πανεπιστημίου σήμερα**, μπορούμε πιστεύω να συμφωνήσουμε ότι τα βλέπουν, από την ειδικότερη θέση και οπτική τους, με καθαρό ή όχι μάτι, με βάση το συγκεκριμένο συμφέρον τους, με βάση λογικές αδρανείας και με βάση την όποια ιδεολογία τους, με διαφορετικό τρόπο:

- οι εντός και οι εκτός των "τειχών" του,

- οι "εντός και επί τα αυτά" και οι "εντός, εκτός και επί τα αυτά", με όλα όσα συνεπάγεται μια τέτοια θεώρηση,
- οι δάσκαλοι, οι φοιτητές και οι μερίδες τους,
- η κυβέρνηση και η αντιπολίτευση,
- οι "εκσυγχρονιστές" στην κυβέρνηση και αντιπολίτευση και οι "παραδοσιακοί" πολιτικοί,
- η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ανταγωνιστές της ΗΠΑ και Ιαπωνία, που επηρεάζουν με τις πρωτοβουλίες και δράσεις τους ποικιλότροπα και καταλυτικά τις αντίστοιχες εθνικές πολιτικές για τα πανεπιστήμια, άρα και για το δικό μας, και
- το κοινωνικό σώμα και η μέση κοινωνική συνείδηση που εξακολουθούν και σήμερα να αποδίδουν στο πανεπιστήμιο και συνήθως με δραματικό τρόπο, (τεράστια ζήτηση θέσεων στα πανεπιστήμια, δαπάνες για φροντιστηριακή παραπαιδεία και για σπουδαστικό συνάλλαγμα κλπ.), πρωταγωνιστικό ρόλο στην εξέλιξη του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού.

Και εμείς εδώ, πώς τα βλέπουμε άραγε, εμείς; Αλλά ποιοι εμείς; Όλοι εμείς; Μερικοί από εμάς; Οι περισσότεροι; Ή οι λιγότεροι; Και από την ουσία τους, τι θέλουμε άραγε να κρατήσουμε; Και απ' αυτά τι μπορούμε και πώς; Και ακόμη, τι ακριβώς θέλουμε να αλλάξουμε; Και τι πραγματικά μπορούμε ν' αλλάξουμε και πώς;

Τελικά, στις κρίσιμες σ' όλα τα επίπεδα σημερινές συνθήκες, όσοι από μας συμμεριζόμαστε, παρά τον θεμιτό αλλά και δημιουργικό πλουραλισμό των απόψεών μας, παρόμοιες προσεγγίσεις και ευαισθησίες, τι θα πρέπει να κάνουμε;

1. Ο Δημόσιος χαρακτήρας του Πανεπιστημίου. Οι μονομερείς ετεροθεωρήσεις

Ο δημόσιος χαρακτήρας του πανεπιστημίου σήμερα, υφίσταται βιασμένες απ' το γενικότερο - σε πλανητικό, υπερεθνικό αλλά και εθνικό επίπεδο- κλίμα της οικονομίας, της παγκοσμιοποίησης και της νέας τάξης, ετεροθεωρήσεις και ετεροπροσδιορισμούς στην ευρύτερη σύγκρουση των απολογητών του "δημόσιου" και του "ιδιωτικού".

Έτσι οι οπαδοί της κυριαρχίας της αγοράς βλέπουν το δημόσιο πανεπιστήμιο και το στηλιτεύουν ως: "**κρατικό**", "**παραδοσιακό**", "**νεκροταφείο ελεφάντων**", "**αραξοβόλι απάνεμο**", "**βόλεμα**", "**αντιπαραγωγικό**", "**δραχμοβόρο**", "**προβληματικό**" και "**(αυτο)κακοδιοικούμενο**", όντας πεισμένοι ότι η ιδιωτικοποίησή του για την οποία μάχονται, εμπεριέχει όλα τα αγαθά της γενικότερης αποκρατικοποίησης (την οποία πρεσβεύουν ως γενική πανάκεια σωτηρίας), που θα το καταστήσουν "**εκσυγχρονιστικό**", θα του προσδώσουν "**κινητικότητα και ζωντάνια**" μέσα από τον ανταγωνισμό, θα το μετατρέψουν σε "**αλώني του Διγενή**", θα του εξασφαλίσουν την "**αξιοκρατία**", την "**παραγωγικότητα**", την "**οικονομική αποδοτικότητα**" και μια γενικότερη ευρυθμία και μάλιστα σε συνθήκες άψογης διαχείρισης.

Απ' την άλλη μεριά, μερικοί από μας επιμένουμε να βλέπουμε το πανεπιστήμιο ως δημόσιο αγαθό και φορέα παροχής σε κάθε πολίτη, ανεξάρτητα απ' την κοινωνική και οικονομική του θέση, ολοκληρωμένης μόρφωσης, μέσω μιας παιδείας συνώνυμης με τον πολιτισμό.

Το δημόσιο πανεπιστήμιο, για μερικούς από μας, εξασφαλίζοντας την **ελευθερία της διδασκαλίας και της έρευνας, την υπεύθυνη, αντικειμενική και πλουραλιστική μετάδοση της γνώσης, την παραγωγή νέας γνώσης μέσω της έρευνας, την συνεχιζόμενη δια βίου εκπαίδευση και την σταθερή, συνεχή και συνεπή κοινωνική συμβολή** στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των πολυδιάστατων και ιδιαίτερα πολύπλοκων σήμερα αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών προβλημάτων, φαίνεται ν' αποτελεί, λόγω και έργω, το τελευταίο καταφύγιο αντίστασης στην γενικότερη παρακμή του σύγχρονου κόσμου, και μια ζωντανή ελπίδα για ένα καλύτερο κόσμο.

Μόνο που την πεποίθησή μας αυτή, για να είμαστε αξιόπιστοι αλλά και αποδοτικοί, θα πρέπει όχι μόνο να τη διακηρύσσουμε αλλά και να την αποδεικνύουμε κάθε μέρα, με τη συγκεκριμένη πράξη μας, στο πανεπιστήμιο και την κοινωνία.

Για μας, θεωρητικά αλλά και σε επίπεδο διακηρύξεων, ο **δημόσιος χαρακτήρας** του πανεπιστημίου υποτίθεται ότι είναι σύμφυτος, συναρτάται και συνάδει:

- με την αντίληψη της παιδείας ως δημόσιου αγαθού και δικαιώματος για κάθε άνθρωπο σε όλη του τη ζωή,
- με την παιδεία ως αέναη διαδικασία ολοκλήρωσης και κοινωνικοποίησης άξιων επιστημόνων και υπεύθυνων πολιτών,
- με την ουσιαστική αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ,

- με τον αξιόπιστο κοινωνικό έλεγχό τους,
- με την ελευθερία της έρευνας και της διδασκαλίας,
- με την συνολική παιδεία, ως θεμέλιο κοινωνικής ανάπτυξης και ικανοποίησης κοινωνικών αναγκών, σε μια κοινωνία δημιουργικότητας, ελευθερίας, ισότητας, δικαιοσύνης, αξιοκρατίας, διαφάνειας, και δημοσιότητας.

Θα μπορούσαμε όμως αξιόπιστα και αποτελεσματικά να επιχειρηματολογήσουμε για τα παραπάνω σε αντιπαράθεση με τις απόψεις κάθε πεισμένου υποστηρικτή της νέας τάξης και της αγοράς:

- αν εμείς, αντιλαμβανόμενοι την παιδεία ως δημόσιο αγαθό, της συμπεριφερόμαστε ανάλογα, σεβόμενοι και τιμώντας το ρόλο και την αποστολή μας ως αφοσιωμένων στο έργο μας πανεπιστημιακών και δημόσιων λειτουργών:
 - που δεν θα βαφτίζουν τις μελέτες, (που θα μπορούσαν να εκπονήσουν οι σπουδαστές μας, ως απόφοιτοι π.χ. των πολυτεχνείων), σε έρευνες, συμβάλλοντας έτσι στην σταδιακή ιδιωτικοποίηση (και μάλιστα χωρίς ευθύνη του κράτους, νεοφιλελεύθερου ή μη) των πανεπιστημίων και
 - που δεν θα κλίνουν πονηρά το μάτι στην εξουσία, για την παράλληλη κατάληψη και άλλης μιας επίζηλης, προβεβλημένης ή και αποδοτικής θέσης κλπ.,
- αν εμείς, της δίναμε υπόσταση ως δυναμικής πολιτισμικής διαδικασίας, βλέποντας πέρα από τη μύτη μας, απ' την τεχνοκρατική μας προσέγγιση, τα ειδικότερα ενδιαφέροντα και συμφέροντά μας και τα συγκεκριμένα ειδικά μεθοδολογικά και τεχνολογικά μας εργαλεία,
- αν μπορούσαμε να την καταστήσουμε στην πράξη έγκυρη διαδικασία ολοκλήρωσης επιστημόνων και πολιτών, υπερβαίνοντας την μερικότητα της ειδικότητάς μας, συνεργαζόμενοι διεπιστημονικά και συνθέτοντας οπτικές, ώστε να ολοκληρώνουμε τις επιμέρους επιστημονικές θεωρήσεις, μεθοδολογίες και τεχνικές και να αντιλαμβανόμαστε εμείς οι ίδιοι πρώτα απ' όλα, να μεταδίδουμε και να προσεγγίζουμε κριτικά τις συνέπειες του έργου μας και των εφαρμογών της επιστήμης μας, στη φύση, την κοινωνία και τον πολιτισμό.
- αν αναρωτηθούμε σοβαρά, τότε ασκήσαμε ουσιαστική αυτοδιοίκηση στα πανεπιστήμιά μας, ασκώντας τα δικαιώματα και εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις μας σύμφωνα με τον Νόμο 1268/82. Είμαστε άραγε άξιοι της; Μπορούμε; Την θέλουμε; Ή την φέρνουμε στα μέτρα μας; Ή τελικά την εκφυλίζουμε και την αποστεώνουμε σε τρέχουσα γραφειοκρατική διαχείριση, σε πομπώδεις αυτοπροβολές και αυτοπροωθήσεις σε εξωπανεπιστημιακά πεδία των αξιωματούχων μας, σε τελματώδη ισορροπία ικανοποίησης μικροσυντεχνιακών, προσωπικών, φιλικών και κομματικών συμφερόντων;

Αξιοποιήσαμε ποτέ όλες τις δυνατότητες των Νόμων 1268/82 και 1403/83 για την πλήρη αυτοδιοίκηση και αυτοδιαχείριση των ΑΕΙ;

Αξιοποιήσαμε τις θεσμικές δυνατότητες για έναν αξιόπιστο κοινωνικό έλεγχο των στόχων και των κατευθύνσεων μας, αυτής της ίδιας της δουλειάς μας;

Γιατί τόσο ασμένως και χωρίς ενδοιασμούς και μαζικές αντιδράσεις, αλλά και δημιουργικές προτάσεις συμβιβαστήκαμε στον διαδοχικό εκφυλισμό, του όντως πολυπρόσωπου, αλλά "δυνάμει" (συν Αθηνά και χείρα κίνει) αξιόπιστου και αποδοτικού Εθνικού Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας (Ε.Σ.Α.Π.) του Ν.1268/82, στην άτυπη σύνοδο και "συνδιαλλαγή" των πρυτάνεων με τον κάθε φορά υπουργό, ερήμην των φοιτητών και των κοινωνικών φορέων;

Και θα ήταν μια απ' τις σημαντικότερες συμβολές του πανεπιστημίου στην κοινωνία, να κάνει το ΕΣΑΠ να ξεπεράσει τις εγγενείς αδυναμίες του και να συνθέσει απόψεις για την ολοκληρωμένη κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική ανάπτυξη της χώρας μας σε αρμονία με το περιβάλλον, και τον θεμελιακό ρόλο των πανεπιστημίων μας σ' αυτό.

Γιατί δεχθήκαμε την κατάργηση της Εθνικής Ακαδημίας Γραμμάτων και Επιστημών (Ε.Α.Γ.Ε.), η οποία κατά τον Ν.1268/82 θα εξασφάλιζε ενιαία, αξιόπιστη και αντικειμενική επιστημονική αξιολόγηση της συμβολής μας;

Γιατί δεχθήκαμε την μη προώθηση της σύνταξης ενιαίου εθνικού καταλόγου Ελλήνων πανεπιστημιακών δασκάλων και ερευνητών της διασποράς, για την αξιοκρατική, αντικειμενική και βέλτιστη δυνατή υποστήριξη της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας και την ανανέωση του ΔΕΠ των ΑΕΙ;

Ας τα συζητήσουμε όλα αυτά νηφάλια, αντιπαραθέτοντας δημιουργικά τα επιχειρήματά μας και ας αναλάβουμε και εμείς τις ευθύνες μας, γιατί μόνο τότε πιστεύω ότι θα μπορούμε να

συνεισφέρουμε ουσιαστικά στη χάραξη μιας κοινής, αξιόπιστης αλλά και αποδοτικής στρατηγικής για τη διασφάλιση, όχι μόνο από μας αλλά και από την κοινωνία, του **δημόσιου χαρακτήρα** του Πανεπιστημίου.

2. Βασικές αρχές για την πανεπιστημιακή έρευνα

Πιστεύω ότι είναι πια αδήριτη ανάγκη να καθορίσουμε, τόσο για τη βασική όσο και για την εφαρμοσμένη πανεπιστημιακή έρευνα στις θετικές και τεχνολογικές επιστήμες, στις κοινωνικές επιστήμες και στις επιστήμες του ανθρώπου, ποιες είναι οι βασικές αρχές, ποιος τις θέτει, γιατί και πως, με ποιες διαδικασίες, με ποια κριτήρια, με ποια τεκμηρίωση, και με ποια δικαιολογητική βάση.

Τι θεωρούμε σωστότερο; Τα παραπάνω ν' αποτελούν υπόθεση:

- αυτόνομης υπευθυνότητας του αυτοδιοικούμενου δημόσιου πανεπιστημίου;
- του πανεπιστημίου με τη συνεργασία και/ή την εποπτεία, την έγκριση και την αποδοχή του κράτους;
- του κράτους μόνου του;
- του κράτους ως μέλους μιας υπερεθνικής ένωσης;
- της αγοράς;
- της κοινωνίας; ή
- της κοινωνίας, του πανεπιστημίου και του κράτους μαζί;

Σήμερα, στην καθημερινή πράξη μας, ποιος θέτει τις βασικές αρχές για την συγκεκριμένη πανεπιστημιακή έρευνα; Ποιες είναι αυτές και με βάση ποια κριτήρια καθορίστηκαν; Είναι ίδιες για όλα τα ΑΕΙ;

Η γνώμη μου, με βάση την τριανταπεντάχρονη περίπου θητεία μου ως πανεπιστημιακού δασκάλου, που υπήρξε επιστημονικός υπεύθυνος πολλών ανταγωνιστικών ερευνητικών προγραμμάτων (και όχι μετά από απ' ευθείας ανάθεση), είναι ότι:

- Οι επιτροπές έρευνας περιορίζονται σε όλα τα ΑΕΙ σε διαχειριστικές των σχετικών ειδικών λογαριασμών και όχι σε φορείς στρατηγικών επιλογών ανάπτυξης της έρευνας και γονιμοποίησής της με τα πορίσματά της εκπαιδευτικής διαδικασίας αλλά και της ολοκληρωμένης ανάπτυξης της χώρας μας.
- Τα πανεπιστήμια, χωρίς στρατηγική, απεμπολούν το θεμελιώδες και αναφαίρετο δικαίωμά τους, (με τα κριτήρια ενός δημόσιου πανεπιστημίου όπως αυτό που υποτίθεται ότι θέλουμε),
 - να αναλύουν τις ανάγκες της κοινωνίας,
 - να ιεραρχούν τις προτεραιότητες,
 - να αυτοχρηματοδοτούν και την προσανατολισμένη έρευνα,
 - να αυτοδιαχειρίζονται τα προϊόντα της, στην κατεύθυνση εξασφάλισης της πλήρους και ουσιαστικής και σε οικονομικό επίπεδο αυτοδιοίκησής τους.
- Όλοι οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι αποδέχονται τελικά τον ετεροπροσδιορισμό της ερευνητικής στρατηγικής τους από τους εθνικούς και υπερεθνικούς φορείς χρηματοδότησης της έρευνας και σύρονται στις εξαιρετικά χρονοβόρες, δαπανηρές αλλά και παθητικές διαδικασίες διαρκούς προετοιμασίας και υποβολής ερευνητικών προτάσεων, τις περισσότερες φορές σε προαποφασισμένα από υπερεθνικούς κυρίως φορείς προγράμματα-πλαίσια.

Ελάχιστες απ' αυτές τις προτάσεις, (για την προετοιμασία των οποίων όμως καταβάλλονται πολύτιμοι δημόσιοι πόροι αλλά και μεγάλος αριθμός ανθρωποωρών, που σε μεγάλο βαθμό αφαιρείται ηθελημένα ή αθέλητα από την εκπαιδευτική διαδικασία), τελικά χρηματοδοτούνται και τις περισσότερες φορές τα αντίστοιχα προγράμματα καταλήγουν ολοκληρούμενα, σε μια τεχνική έκθεση και ορισμένες δημοσιεύσεις, πολύ μικρότερης γενικότερης ωφέλειας από τις προσπάθειες και τους πόρους που επενδύθηκαν για την πραγματοποίησή τους.

Η έρευνα λοιπόν σήμερα στα ΑΕΙ, σε όλα τα επίπεδα, από τον προσανατολισμό, τις ιεραρχήσεις προτεραιοτήτων, τις βασικές επιλογές και τον τρόπο εκτέλεσης και αμοιβής, συμβάλει στην σταδιακή βήμα προς βήμα ιδιωτικοποίηση των ΑΕΙ και αυτό ιδιαίτερα και πιο πολύ μέσα από τα μη ανταγωνιστικά ερευνητικά προγράμματα των απ' ευθείας αναθέσεων, οι περισσότερες από τις οποίες, όπως είναι γνωστό στους παροικούντες την Ιερουσαλήμ, γίνονται με θεμιτές ή αθέμιτες επιστημονικές ή πολιτικές αντιπαροχές.

3. Οι όροι της διεξαγωγής έρευνας στο πανεπιστήμιο και η οργάνωση των μεταπτυχιακών σπουδών

Η συζήτησή μας για τους όρους διεξαγωγής της έρευνας στο πανεπιστήμιο σε συνάρτηση με την οργάνωση των μεταπτυχιακών σπουδών πιστεύω ότι θα πρέπει να αναφερθεί, τόσο στη χρηματοδοτούμενη όσο και στη μη χρηματοδοτούμενη έρευνα και μάλιστα στις συνθήκες πλήρους ετεροπροσδιορισμού της χρηματοδοτούμενης κυρίως έρευνας, μια που οι βασικοί προσανατολισμοί της, οι προτεραιότητες και οι ιεραρχήσεις τους καθορίζονται από -κυρίως- την Ευρωπαϊκή Ένωση και από το κράτος, (συνηθέστατα συναρτήσκει των κατευθύνσεων της ΕΕ), ερήμην τόσο της όποιας στρατηγικής των ΑΕΙ, όσο και των συγκεκριμένων αναγκών της ελληνικής κοινωνίας.

Κύρια επιλογή και στόχος της χρηματοδοτούμενης έρευνας από την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι, για πολλά χρόνια τώρα, η παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών για την αγορά.

Μια τέτοια επιλογή συνεπάγεται αναπόδραστα εκτός άλλων και τον σταδιακό μαρασμό των κοινωνικών επιστημών και των επιστημών του ανθρώπου.

Και όπως σε όλες τις χώρες μέλη της Ε.Ε., έτσι και στην Ελλάδα, με το δέλεαρ της ενίσχυσης των ερευνητικών ομάδων των ΑΕΙ, η έρευνα αυτή πραγματοποιείται με πλήρη αποστασιοποίησή της, ή χαλαρή μόνο και ευκαιριακή σύνδεσή της:

- με τις χρηματοδοτούμενες ή μη μεταπτυχιακές σπουδές, όπου αυτές έχουν θεσπισθεί και/ή άτυπα λειτουργούν,
- με τις θεσμισμένες ή μη μεταπτυχιακές σπουδές ενός ΑΕΙ και
- με τις παραδοσιακές διαδικασίες απόκτησης διδακτορικού τίτλου των Πανεπιστημίων μας.

Θα πρέπει δε πάντα να έχουμε στο μυαλό μας τη σημαντικότερη εξάρτηση των χρηματοδοτούμενων ιδιαίτερα μεταπτυχιακών σπουδών:

- από την ποιότητα και την αξιοπιστία των διαδικασιών επιλογής, αξιολόγησης και έγκρισης της χρηματοδότησης,
- από το ύψος, την ελάρκεια, την κανονικότητα και τους ρυθμούς χρηματοδότησης,
- από τον φορέα, τις πολιτικές και οικονομικές σκοπιμότητες των σχετικών κυβερνητικών επιλογών, και το κυριότερο,
- από τις προτεραιότητες, τις κατευθύνσεις και τις βασικές επιλογές, οι οποίες τίθενται συνήθως σε υπερεθνικό και μεταφράζονται κατά το δοκούν σε εθνικό επίπεδο και αγνοούν, ή υποτιμούν, ή συνεκτιμούν περιθωριακά (στις καλύτερες συνθήκες) τις συγκεκριμένες εθνικές, κοινωνικές και τοπικές ανάγκες και προτεραιότητες κάθε χώρας/περιφέρειας.

Επειδή δε και στην αναμενόμενη προώθηση της έγκρισης χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών από τα ΑΕΙ θα ακολουθηθούν διαδικασίες παρόμοιες με αυτές των εγκρίσεων ερευνητικών προγραμμάτων, θα πρέπει και εδώ να επαναλάβουμε ότι ελλοχεύει, ή καλύτερα είναι βέβαιος ο κίνδυνος διασπάθισης πολύτιμων ανθρωποωρών και δημοσίων πόρων για προετοιμασία, πολλές φορές εξαιρετικά σημαντικών και επαρκώς τεκμηριωμένων προτάσεων, οι οποίες όχι μόνο δεν θα χρηματοδοτηθούν αλλά ούτε θα καλυφθούν ποτέ οι δαπάνες σύνταξής τους.

Έτσι τα μέλη ΔΕΠ γίνονται και μ' αυτό τον τρόπο, αθέλητα, όχημα ιδιότυπης "ιδιωτικοποίησης" των ΑΕΙ.

Το ελληνικό δημόσιο πανεπιστήμιο και στο πεδίο καθορισμού των όρων διεξαγωγής της έρευνας σε συνάρτηση με την οργάνωση μεταπτυχιακών σπουδών, σ' αυτές τις συνθήκες, απουσιάζει ως ενιαίος, αυτοδιοικούμενος, στρατηγικής σημασίας φορέας παιδείας, έρευνας και πολιτισμού.

Αλλά συνειδητά ή ασυνείδητα κατακερματίζεται προωθώντας σε ετερόκλητες και αποσπασματικές ατομικές, ή μερικά συλλογικές προσπάθειες, επενδύσεις και εξοπλισμούς, προοδευτικά "ιδιωτικοποιούμενο" και σ' αυτό το επίπεδο, και είναι ευτυχές να απολαμβάνει ένα μικρό ποσοστό από τους προϋπολογισμούς των ερευνητικών προγραμμάτων και αργότερα των μεταπτυχιακών σπουδών και στην καλύτερη ή χειρότερη, γραφειοκρατική/διοικητική ή με περισσότερη φαντασία και ευκαιριακή ή περισσότερο σχεδιασμένη διαχείριση του ποσοστού αυτού.

Αλλά, εάν εκπληρώναμε ως οφείλαμε την αποστολή μας ως ΑΕΙ, ακόμη και το μικρό αυτό ποσοστό θα μπορούσε να στηρίξει ικανοποιητικά μια στρατηγική του δημόσιου πανεπιστημίου για ανάπτυξη της έρευνας και των μεταπτυχιακών σπουδών σύμφωνα:

- με τις συγκεκριμένες εθνικές ανάγκες, επιλογές και προτεραιότητες,
- με τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και
- με τις καταλυτικές ανάγκες της διαδικασίας της παιδείας, για παραγωγή και μετάδοση νέας γνώσης μέσω της έρευνας, σ' όλα τα πεδία τα οποία το ΑΕΙ θεραπεύει και όχι μόνο σ' αυτά που ευνοεί η αγορά και η βιομηχανία.

Και αυτό ελπίζω να συζητηθεί διεξοδικότερα από τους συναδέλφους μας που θα συμμετάσχουν στο αντίστοιχο στρογγυλό τραπέζι.

4. Αναδιάρθρωση των δομών και εδραίωση της αυτονομίας του Πανεπιστημίου

Έχω υποστηρίξει, πιστεύω με επαρκή τεκμηρίωση, σε πολλά κείμενα και δημόσιες συζητήσεις, αλλά και υποστηρίζω με δογματική, (συγχωρείστε μου), εμμονή: τη φιλοσοφική βάση, την αντίληψη, τις αρχές, τις κατευθύνσεις, το ανοιχτό μυαλό και τις ανεξάντλητες θεσμικές δυνατότητες του Νόμου 1268/82 στην αρχική του μορφή, ως οργανικού μέρους μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής ανάπτυξης της παιδείας - πολιτισμού, της έρευνας και της κοινωνίας στη χώρα μας.

Προφανώς δεν με καλύπτουν οι αλληπάλληλες απ' τον Οκτώβριο του 1983 και μετά αλλοιώσεις, ψιμυθιώσεις, θεμελιώδεις ανατροπές και "βελτιωτικές τροποποιήσεις του", που προωθήθηκαν, από εκείνους τους τυφλούς ή μονόφθαλμους συναδέλφους, οι οποίοι στάθηκαν μόνο σε ορισμένες μεταβατικές διατάξεις του, τις οποίες θεώρησαν ισοπεδωτικές και αναξιοκρατικές, απεκδυόμενοι των μόνο δικών τους ευθυνών, ως μόνων κριτών, αξιολογητών και εκλεκτόρων των ομοιοβαθμών και κάτω συναδέλφων τους, στις διαδικασίες εκλογών μελών του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού του πανεπιστημίου τους.

Θα πρέπει και σήμερα να ξανατονίσω και να δεχθώ ενδεχομένως τα πυρά κάποιων από σας:

- **ότι είμαι περήφανος και ευτυχής για το ότι ο Ν.1268/82 απελευθέρωσε με την κατάργηση της Έδρας τις δημιουργικές δυνατότητες και τις ικανότητες πολλών συναδέλφων μας, τους οποίους εμείς, χωρίς την παρέμβαση κανενός εκλέξαμε, αναγνωρίζοντας το σημαντικό τους έργο, αλλά και**
- **ότι ντρέπομαι και είμαι δυστυχής για όσους αναξιοκρατικά ανελίχθηκαν, μετερχόμενοι αναξιοπρεπείς μεθόδους, με την «φιλική», «ανεκτική», «σκόπιμη», ή για διάφορους ανεπίτρεπτους λόγους αλλοτριωμένη δική μας ψήφο.**

Στο "δυνάμει" ουσιαστικά αυτοδιοικούμενο και αυτοδιορθωμένο πανεπιστήμιο του Ν.1268/82, για ότι καλό πιστωνόμαστε και για ότι κακό ευθυνόμαστε εμείς, ή τουλάχιστον, όσοι εξ ημών το υπηρετούμε, (ή το έχουμε να μας υπηρετεί).

Είμαι έτοιμος ακόμη, να απαντήσω σε οποιοδήποτε ερώτημα και να αντιπαρατεθώ με πειστικά ελπίζω επιχειρήματα σε οποιαδήποτε αιτίαση:

- για το τι ήθελε και το "που το πήγαινε" ο Νόμος 1268/82 στις συγκεκριμένες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες του 1982 και την δυναμική της μέχρι τότε μεταπολιτευτικής περιόδου,
- για τις ασφαλιστικές του δικλείδες και
- για τις δυνατότητες πλήρους αυτοδιοίκησης, αυτορύθμισης, αυτοδιαχείρισης, αυτοδιόρθωσης και αυτονομίας του, με αξιόπιστο κοινωνικό (Εθνικό Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας, ΕΣΑΠ) και επιστημονικό, (Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών ΕΑΓΕ), έλεγχο.

Σήμερα βέβαια δεν είναι 1982. Θα μου επιτρέψετε όμως να έχω την πολυτέλεια να υποστηρίξω, ότι το πανεπιστήμιο για να υπάρξει ως τέτοιο, (σύμφωνα με τη φύση και την αποστολή του), πρέπει να αντισταθεί στην προοπτική των σειρήνων της γενικής αγοραιοποίησής του, και οι ευθύνες είναι όλες και μόνο δικές μας.

Εμείς όμως, ("του '60 οι εκδρομείς ...", "που όμορφα παληώνουμε ...", "οι αναρχικοί και αριστεροί απελπισμένοι, που μας παραδόθηκε η εξουσία - τι τραγωδία" που λέει ο βάρδος της γενιάς μας ο Διονύσης Σαββόπουλος), πρέπει να συζητήσουμε, στις σημερινές συνθήκες, και ορισμένα μεγάλα ζητήματα ταμπού, που από συνήθεια, φόβο, ευκολία, λαϊκισμό ή απλή αδιαφορία δεν τα αγγίζουμε, π.χ.:

- Τι σημαίνει σήμερα "δωρεάν παιδεία";
- Τι είδους επετηρίδα χρειαζόμαστε, και αν χρειαζόμαστε;
- Γιατί και πως θα αυξηθεί ο αριθμός των εισακτέων στα ΑΕΙ;

- Πως, περιφρουρώντας την ιδεολογική καθαρότητα του δημόσιου πανεπιστημίου, θα είμαστε με τις πράξεις μας αντάξιοι του και θα μπορούσαμε να παράγουμε πόρους για την διαρκή ανάπτυξή του, χωρίς να απαιτούμε συνεχώς από την κάθε κυβέρνηση, συμμαχώντας ευκαιριακά, με την κάθε αντιπολίτευση;
- Πώς θα μπορούσε το πανεπιστήμιο, και εμείς γενικότερα, να βοηθήσουμε στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της χώρας μας, δηλαδή ταυτόχρονα την οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική και περιβαλλοντική ανάπτυξή της, που καμιά ή πολύ μικρή σχέση έχει με τον επαγγελλόμενο μονοδιάστατο εκσυγχρονισμό, ο οποίος εν τούτοις γοητεύει πολλούς "ενδίδοντες εύκολα" από μας;
- Γιατί με το δέλεαρ επιλεκτικής πρόσθετης χρηματοδότησης από το Υπουργείο Παιδείας, αποδεχόμαστε, (αυτοί που το αποδέχονται και όσοι το ανεχόμαστε), αυτοχειριζόμενοι εθελοντικά, την διάλυση του πανεπιστημίου, προτείνοντας την ίδρυση και παράλληλη λειτουργία ευκαιριακών, ετερόκλητων και αυτονοήτως αντισυνταγματικών "Ελεύθερων Κύκλων Σπουδών", ερήμην των θεσπισμένων πανεπιστημιακών οργάνων, ή και με πλήρη αντίθεσή τους, χωρίς σχεδιασμό, εκπαιδευτικό προγραμματισμό και οποιαδήποτε τεκμηρίωση, διακυβεύοντας την ομαλή λειτουργία των κανονικών, συστηματικών προπτυχιακών σπουδών;

5. Πανεπιστήμιο και άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης

Σε μια υποθετική, ουτοπική αν θέλετε, ελευθεριακή δημοκρατική κοινωνία, δημιουργικών, χειραφετημένων και ενεργών πολιτών, θα μπορούσαμε ίσως βάσιμα να ισχυρισθούμε ότι θα πρέπει να αναγνωρίζονται, (ή τουλάχιστον θα πρέπει να τείνουν να αναγνωρίζονται) ως ισότιμες οι δουλειές του μυαλού και του χεριού.

Σ' αυτές τις συνθήκες, οι ιδιαίτερες ικανότητες, τα ταλέντα, οι δεξιότητες και οι κλίσεις των νέων και των εργαζομένων θα καλλιεργούνται δια βίου στα σχολεία των διαφόρων βαθμίδων και τύπων της εκπαίδευσης, τα οποία θα είναι αυθύπαρκτα και αυτοδύναμα, αλλά ταυτόχρονα και οργανικά συνδεδεμένα, στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου εθνικού συστήματος παιδείας.

Σε μια τέτοια κοινωνική οργάνωση δεν θα είχε νόημα η ιεραρχημένη δομή και η υποχρεωτική διαδοχή κατωτέρων προς ανώτερες και ανώτατες σχολές και οι μαθητές/σπουδαστές με την ελεύθερη επιλογή, τις ιδιαίτερες επιθυμίες και τις δυνατότητές τους, θα ολοκλήρωναν εκείνους τους κύκλους σπουδών οι οποίοι θα τους ικανοποιούσαν και θα τους έδιναν προσωπική πληρότητα, ουσιαστική και ολοκληρωμένη μόρφωση, αλλά και επαρκείς γνώσεις για να ασκήσουν το οποιοδήποτε επάγγελμα θέλουν ή μπορούν, στις κάθε φορά συνθήκες, κατάλληλα επιμορφωνόμενοι ή συνεχίζοντας τις σπουδές τους.

Το κυρίαρχο πρόβλημα για τη σχέση του πανεπιστημίου με τις άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης, είναι κατά τη γνώμη μου να διαλέξουμε τη φύση και την αποστολή της παιδείας στην κοινωνία που αναδύεται.

Θέλουμε την παιδεία:

- ως συνεχή, συστηματική και ολοκληρωμένη μορφωτική και πολιτισμική δια βίου διαδικασία; ή μόνο
- ως εκπαίδευση / τεχνική επαγγελματική κατάρτιση σε ειδικά και βραχύβια γνωστικά / τεχνολογικά πεδία και αντικείμενα;

Μ' άλλα λόγια, θέλουμε μέσα από το σύστημα παιδείας μας να συμβάλουμε στη διαμόρφωση ολοκληρωμένα μορφωμένων και υπεύθυνων πολιτών, με κριτική σκέψη και επαρκείς γνώσεις, ή όπως θα λέγαμε παλιότερα αναμασώντας γνωστά μας συνθήματα να ετοιμάζουμε "πειθήνιες και φθηνές ανθρωπομηχανές για τα μονοπώλια";

Και ποιος άραγε θα μπορούσε σήμερα να στηλιτεύσει ως αφελή και δογματική μια τέτοια "συνθηματολογία", αν έχει μελετήσει σε βάθος τη σχετική Λευκή Βίβλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δει την κατάντια πολλών ευρωπαϊκών πανεπιστημίων;

6. Το Πανεπιστήμιο ανάμεσα από την "κοινωνία της εργασίας" και την "κοινωνία της κουλτούρας"

Μια μικρή μόνο νύξη για το αντικείμενο συζήτησης του αντίστοιχου στρογγυλού τραπέζιού.

Κατά την ταπεινή μου γνώμη, ο τίτλος του θα μπορούσε στις συγκεκριμένες σήμερα συνθήκες να διατυπωθεί καλύτερα ως :

"Το πανεπιστήμιο ανάμεσα στην κοινωνία της μονόδρομης και μονοδιάστατης κυριαρχίας της αγοράς και του χωρίς όρια και αρχές ανταγωνισμού, (που θέλουν και βλέπουν τους αποφοίτους του, ως άκριτους αλλά αποδοτικούς και παραγωγικούς εφαρμοστές των επιλογών τους), και στην κοινωνία της μόρφωσης και του πολιτισμού, (που θέλει τους αποφοίτους του πανεπιστημίου, ικανούς, δημιουργικούς και ολοκληρωμένους επιστήμονες, εργαζόμενους και πολίτες)".

Γιατί το δημόσιο πανεπιστήμιο, θα μπορούσαμε με επιχειρήματα να υποστηρίξουμε, ότι είναι από τη φύση του, ή τουλάχιστον πρέπει να είναι, ζωντανό εργαστήριο δημιουργικής εργασίας, διδασκαλίας, έρευνας, αλλά και μόρφωσης γενικότερα και πολιτισμού, στο βαθμό που αντιλαμβάνεται την φύση της ανθρώπινης κοινωνίας, ως αδιάσπαστη διαλεχτική ενότητα της "κοινωνίας της εργασίας" και της "κοινωνίας της κουλτούρας".

Αλλά, οι συνάδελφοί μας που θα πάρουν μέρος στη συζήτηση αυτή, θα προσεγγίσουν με διεισδυτικότερο και αναλυτικό τρόπο τις πολλές και σημαντικές όψεις και διαστάσεις του θέματος.

7. Η Διεθνής υπόσταση του πανεπιστημίου. Πανεπιστήμιο και τοπική κοινωνία

Τα τελευταία τριάντα πέντε χρόνια ως δάσκαλος, υποστηρίζω ότι το πανεπιστήμιο είναι από τη φύση και την αποστολή του θεωρητικά και θα μπορούσε να γίνει και στην πράξη αν εμείς το αποφασίζαμε και είμαστε άξιοι γι' αυτό, ο πολυδύναμος, αξιόπιστος και αποτελεσματικός φορέας πρωτοβουλιών και δράσεων για μια ολοκληρωμένη, (ταυτόχρονα πολιτική, κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική) τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη, σε αρμονία και με σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.

Σήμερα, σε μια εποχή που στέρευαν τα οράματα, που εξατομικεύονται οι συλλογικότητες και ατροφούν τα κινήματα δασκάλων και φοιτητών, πιστεύω ότι θα ήταν ιδιαίτερα θετικό αν μπορούσαμε να ξεκινήσουμε, (ή να συνεχίσουμε, όπως το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων που ξέρω), πρωτοβουλίες και δράσεις δημιουργικής αλλά και ταυτόχρονα αποτελεσματικής συνεργασίας με τις τοπικές κοινωνίες.

Και ένα μικρό υπαινικτικό σχόλιο στο πλαίσιο αυτό για τη διεθνή υπόσταση του πανεπιστημίου.

Θα μπορούσε κάποιος βάσιμα να υποστηρίξει, ότι "δυνάμει", οι σχέσεις, οι δεσμοί, οι συνεργασίες και τα δίκτυα των πανεπιστημίων μπορούν να αποτελέσουν προνομιακό πεδίο καλλιέργειας και ανάπτυξης κοινότητας απόψεων για τη φύση, την αποστολή και το δημόσιο χαρακτήρα του πανεπιστημίου, τόσο ως αναχώματος στην ισοπεδωτική και ομογενοποιητική παγκοσμιοποίηση και κυριαρχία της αγοράς, όσο και ως κινητήρια δύναμη της κοινωνίας στην κατεύθυνση επιδίωξης ολοκληρωμένης, τοπικής, περιφερειακής, εθνικής, υπερεθνικής και πλανητικής πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ανάπτυξης, με σεβασμό των ανθρωπίνων και πολιτικών δικαιωμάτων και του διεθνούς δικαίου όπου γης, σ' έναν κόσμο ελευθερίας, ειρήνης, κοινωνικής δικαιοσύνης, ισότητας, δημοκρατίας και αλληλεγγύης.

Αλλά αυτό, το εξόχως εξωπραγματικό, ουτοπικό και αντιρρεαλιστικό έως και γραφικό κατά τους σώφρονες συναδέλφους μας, χρειάζεται πριν απ' όλα να το πιστέψουμε εμείς και οι συνάδελφοί μας στις άλλες χώρες και σταδιακά να το μετατρέπουμε σε πράξη.

8. Ο πανεπιστημιακός (ως) διανοούμενος

Ολοκληρώνοντας την εισαγωγική μου ανταπόκριση στις προκλήσεις των αντικειμένων συζήτησης των στρογγυλών τραπεζιών του συνεδρίου μας, θα ήθελα σχετικά με την υπόσταση και λειτουργία του Πανεπιστημιακού (ως) διανοούμενου να αποτολμήσω τη διατύπωση μιας θέσης και μιας περισσότερο ή λιγότερο κοινής νομίζω διαπίστωσης.

Η γνώμη μου είναι ότι ο πανεπιστημιακός δάσκαλος δεν πρέπει να είναι μόνο "ειδικός", κλεισμένος στην μερικότητα της επιστήμης του την οποία θεραπεύει με μικρότερη ή μεγαλύτερη επάρκεια, αποδοχή και αναγνώριση.

Πέρα από την ουσιαστική επιστημονική του επάρκεια, η οποία θα πρέπει να είναι εκ των ων ουκ άνευ στοιχείων της υποδομής της προσωπικότητάς του, θα πρέπει ακόμη να διαθέτει τη δυνατότητα ολιστικής θεώρησης, προσέγγισης και ανάλυσης των πολυδιάστατων και ισχυρά διαπλεκόμενων, ιδιαίτερα σήμερα, κοινωνικών, αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών προβλημάτων

απ' τη σκοπιά της επιστήμης του, να ανοίγει καινούργιους δρόμους σκέψης, να αντιστέκεται στις σειρήνες της ευτέλειας, να βλέπει μπροστά, να οδηγεί. Στο μυαλό μου έρχεται τώρα ένας τέτοιος άξιος δάσκαλος, πολύτιμος φίλος και παλιός σύντροφος, ο Καθηγητής Σάκης Καράγιωργας που τόσο πρόωρα αποχαιρετήσαμε.

Η κοινή(;) διαπίστωση τώρα μπορεί να βασισθεί στην εμπειρία μας, ότι ελάχιστοι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι πληρούν τις προδιαγραφές ενός πραγματικού διανοουμένου.

Πολλοί γίνονται συνήθως πολύ εύκολα, απολογητές, δικαιολογητές, ακόλουθοι έως και γελωτοποιοί του "βασιλέως", (της εκάστοτε μ' άλλα λόγια εξουσίας), των παντοδύναμων Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, του κόμματος, του χορηγού, ή του φίλου τους υπουργού ή πρωθυπουργού, σημερινού ή επερχόμενου, από ιδεολογία ή ιδιοτέλεια, θέτοντας στην υπηρεσία τους τις όποιες γνώσεις και το όποιο κύρος της θέσης τους, ενώ οι περισσότεροι, είτε περιορίζονται μηχανιστικά στα στενά όρια των υπηρεσιακών τους καθηκόντων ή διαπρέπουν εμφανώς ή αφανώς σε ελευθεριοεπαγγελματικές δραστηριότητες.

Πιστεύω ότι στο σημερινό, σταδιακά και μεθοδικά ιδιωτικοποιούμενο και προς πλήρη αγοραιοποίηση ελληνικό πανεπιστήμιο, όλο και δυσκολότερη θα είναι η ανεύρεση διανοουμένων με την αληθινή έννοια του όρου, και όσοι βαυκαλίζονται να εντάσσουν τον εαυτό τους στην συγκεκριμένη κατηγορία θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί στα λόγια και πολύ περισσότερο στις πράξεις τους.

9. Οι προοπτικές. Από το δημόσιο πανεπιστήμιο στην "αγορά γνώσης"

Θα ήθελα τώρα να σας μεταφέρω περίπου φωτογραφικά ένα ενδιαφέρον κείμενο των Kathleen Morris, και Lisa Sanders στο Business Week της 4.8.97 στη σελ. 45 με τίτλο: «Professor Milken's Lesson Plan», για να διερευνήσουμε μαζί τις πιθανές εξελίξεις και προοπτικές στον πανεπιστημιακό χώρο.

Ο Καθηγητής Milken σύμφωνα μ' αυτό θεωρεί επιχειρηματικά σήμερα και το άμεσο μέλλον, την αγορά του ανθρώπινου κεφαλαίου (Human Capital Market) ως την "μέγιστη ευκαιρία" (the biggest opportunity around).

Ο Καθηγητής Milken βλέπει στον ορίζοντα αυτό, δισεκατομμύρια δολάρια να δίνονται στην εκπαίδευση, την παροχή υπηρεσιών τεχνικού συμβούλου και στην κατάρτιση.

Γι' αυτό, στο Century Plaza Hotel στο Los Angeles φιλοξένησε το ετήσιο συνέδριό του για την Εθνική Εκπαίδευση, στο οποίο έδωσε βραβεία 25.000 δολαρίων σε διακεκριμένους διευθυντές σχολείων και δασκάλους.

Διηύθυνε συζητήσεις για την «τεχνολογία στην αίθουσα διδασκαλίας» και τα «οικονομικά του εκπαιδευτικού λογισμικού και προγραμματισμού».

Μακροπρόθεσμα τα σχέδια του περιλαμβάνουν την ίδρυση ενός VIRTUAL UNIVERSITY που θα εκπέμπει στους φοιτητές μέσω δορυφορικής τηλεόρασης ή Internet.

Οι K.Morris και L.Sanders γράφουν ότι "Ο Milken ξοδεύει πολύ χρόνο και χρήμα για τη βελτίωση της δημόσιας εκπαίδευσης. Αλλά οι προσπάθειές του δεν είναι όλως φιλανθρωπικές. Δίνει λίγα εκατομμύρια δολάρια για τα ετήσια συνέδριά του και προσδοκά επενδύοντας να κάνει περιουσία μ' αυτό που λέει την «μεγαλύτερη ευκαιρία τριγύρω», την Human Capital Market, μια βιομηχανία 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων που θα προμηθεύει αγαθά και υπηρεσίες από CD Roms για παιδιά, μέχρι παροχή συμβουλών υψηλής τεχνολογίας στην κατάρτιση υπαλλήλων για τα οικονομικά της πληροφορίας.

Όχημα του MILKEN η κρυψίνους εταιρία Knowledge Universe που ίδρυσε την περασμένη άνοιξη με τον πρόεδρο της Oracle Laurence Ellison. Ο τζίρος της έφθασε μέχρι αυτή τη στιγμή τα 600 εκατομμύρια δολάρια και αναμένεται να φθάσει το 1 δισεκατομμύριο δολάρια μέχρι το τέλος του έτους.

Ο Milken λέει ότι "θα πρέπει να είσαι ηλίθιος για να χάσεις χρήματα στην αγορά γνώσης τα επόμενα λίγα χρόνια".

Για να έχουμε τώρα κάποια μεγέθη των δραστηριοτήτων του:

- Στο πεδίο της παροχής συμβουλών το ετήσιο εισόδημά του είναι 20 εκατομμύρια δολάρια. Απόκτησε την Summetrix Consultancy στις 23 Ιουλίου με 18 εκατομμύρια δολάρια και σχεδιάζει την αγορά άλλων τεσσάρων εταιριών φέτος.

- Στο πεδίο κατάρτισης το ετήσιο εισόδημά του φθάνει τα 500 εκατομμύρια δολάρια. Πλήρως περυσί 169 εκατομμύρια δολάρια για το 50.1% της βρετανικής εταιρίας κατάρτισης CRT, αγόρασε το μεγαλύτερο μέρος της Productivity Point Int. με 150 εκατομμύρια δολάρια και τώρα αγοράζει την υπόλοιπη.
- Στο πεδίο των εκπαιδευτικών προϊόντων για παιδιά προωθεί τρεις αγορές με έμφαση στο Λογισμικό, το Internet Publishing και τα βιβλία.

Προφανώς, η δραστηριότητα του Milken που ξεκινά από την πρώτη βαθμίδα της παιδείας ως την συνεχιζόμενη δια βίου εκπαίδευση αλλά και η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την σχετική Λευκή Βίβλο, οι βασικές επιλογές στον τομέα της παιδείας της κεντρικής διοίκησης των ΗΠΑ και η φερόμενη ως μεταρρύθμιση της σημερινής ελληνικής κυβέρνησης βρίσκονται στο ίδιο μήκος κύματος.

Ταυτίζουν την παιδεία με την κατάρτιση, μεταθέτουν την ευθύνη του σχεδιασμού, του προγράμματος, των στόχων και του περιεχομένου σπουδών στον ιδιωτικό τομέα και χρηματοδοτούν με επιλεκτικό τρόπο τις εκπαιδευτικές διαδικασίες αποκλείοντας κατά κανόνα όσες δεν οδηγούν στην παραγωγή, προβολή, διανομή και κατανάλωση "νέων προϊόντων και υπηρεσιών".

Οι προοπτικές λοιπόν είναι δυσμενέστερες απ' ό,τι φαίνεται. Οι περιορισμοί των χρηματοδοτήσεων από τους κρατικούς προϋπολογισμούς της ανώτατης παιδείας και των δημόσιων πανεπιστημίων, οι διαδικασίες αξιολόγησής τους από εξωτερικούς κριτές εκπροσώπους συνήθως της βιομηχανίας και της αγοράς με κριτήρια και ρυθμούς παραγωγικής επιχείρησης και η διαρκώς αυξανόμενη εισαγωγή τεχνολογικών εργαλείων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, (η οποία υποκαθιστά άκριτα, σε μεγάλο βαθμό, την άκρως απαραίτητη και δομικής σημασίας ενασχόληση δασκάλων και μαθητών με τα φυσικά μεγέθη, τις σχέσεις, τις αλληλεπιδράσεις και τους νόμους τους), διαγράφουν κατά τη γνώμη μου ένα σαφή δρόμο μετάβασης όχι μόνο απ' το δημόσιο πανεπιστήμιο στην "αγορά γνώσης" με ότι αυτό συνεπάγεται, αλλά και από το κάθε βαθμίδα σχολείο παιδείας/μόρφωσης/πολιτισμού σε καταστάματα αγοραπωλησίας κυρίως ηλεκτρονικών στοιχείων και πληροφοριών και μονοδιάστατης επαγγελματικής γνώσης και κατάρτισης.

Για όσους γοητεύονται από την υψηλή τεχνολογία και τα αδιαμφισβήτητα καλά της και ακούν με σκεπτικισμό κάθε σχετική κριτική προσέγγιση θα πρότεινα να λάβουν υπ' όψη τους τα τεκμηριωτικά στοιχεία που παραθέτω στο πρόσφατο κείμενό μου στην "Ουτοπία" για το "τέλος (;) του Πανεπιστημίου".

10. Προτάσεις

Η οργανωτική επιτροπή του συνεδρίου μας μου ζήτησε ν' αναφερθώ αν γίνεται και σε κάποιες συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση χαρακτηριστικών, χρόνιων, ή προβλημάτων αιχμής στον πανεπιστημιακό χώρο που να σηματοδοτούν μια εναλλακτική δυνατότητα, σύμφωνα με όσα μέχρι τώρα υποστήριξα ή "φαίνεται" να υποστηρίζω. Και ξεκινάω από την ανάγκη αύξησης του αριθμού των εισακτέων στα ΑΕΙ.

- **Η αύξηση του αριθμού των εισακτέων στα ΑΕΙ μπορεί να γίνει μόνο** με σαφέστατη την αποσύνδεση της διαδικασίας παιδείας-μόρφωσης-πολιτισμού από την υποχρέωση επαγγελματικής αποκατάστασης.

Σ' αυτή την κατεύθυνση ένα σχέδιο νομοθετικής ρύθμισης θα μπορούσε να περιλαμβάνει τηλεγραφικά τα παρακάτω:

- Ιδρύεται σύμφωνα με τον Ν.1268/82 δεύτερο Πανεπιστήμιο (ΑΕΙ II) σε κάθε ένα από τα λειτουργούντα σήμερα ΑΕΙ I.
- Παρέχεται δωρεάν εκπαίδευση σε όλους όσους ικανοποιούν ορισμένες προϋποθέσεις επιτυχούς παρακολούθησης και ολοκλήρωσης των σπουδών τους σε εύλογο χρονικό διάστημα, σύμφωνα με τις κάθε φορά δυνατότητες των κρατικών επιχορηγήσεων πάσης φύσεως (δημόσιες δαπάνες, κρατικός προϋπολογισμός, φοιτητικά δάνεια, υποτροφίες, μερική απασχόληση κλπ.). Ο αριθμός τους καθορίζεται από τα ΑΕΙ στο επίπεδο των μέχρι σήμερα κάθε έτος εισαγομένων.

Οι αποτυγχάνοντες σε περισσότερα από το 30% των μαθημάτων του κάθε εξαμήνου και οι παρατείνοντες τις σπουδές τους πέραν του ενός χρόνου υποχρεούνται στην καταβολή συμβολικών διδάκτρων.

- Το ΑΕΙ (διευρυνόμενο) υποδέχεται και εκπαιδεύει και αριθμό άλλων επιθυμούντων να σπουδάσουν, οι οποίοι όμως ικανοποιούν ορισμένα ελάχιστα αξιολογικά κριτήρια τα οποία θέτει το κάθε πανεπιστήμιο, για να διασφαλίσει ένα αξιόπιστο επίπεδο σπουδών. Οι υπεράριθμοι αυτοί φοιτητές θα συμβάλουν μόνο για τις πρόσθετες για την εκπαίδευσή τους δαπάνες των ΑΕΙ (και οι οποίες θα είναι δραματικά μικρότερες από αυτές που υποχρεούνται να πληρώνουν οι αποτυγχάνοντες στα πανεπιστήμια, σε αμφίβολης ή χαμηλότερης συνήθως και απαράδεκτης ποιότητας ιδιωτικά εργαστήρια ελευθέρων σπουδών ή στα ξένα πανεπιστήμια).
- Κάθε χρόνο με βάση τα αποτελέσματα των ίδιας ποιότητας και αυστηρότητας εξετάσεων οι δέκα πρώτοι σε επίδοση εκ των υπεραριθμών απαλλάσσονται των διδάκτρων.
- Είναι αυτονόητο ότι η εκπαίδευση έως και διπλάσιου αριθμού εισαγομένων των δύο κατηγοριών στα ΑΕΙ Ι και στα ΑΕΙ ΙΙ (50% της κάθε κατηγορίας σε κάθε ένα απ' αυτά με βάση και την επιθυμία τους, λόγω π.χ. εργασίας κλπ.) θα αξιοποιήσει με βάση και τις θεσμικές προβλέψεις του Ν.1268/82 με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το δυναμικό των ΑΕΙ το οποίο συχνά υποαπασχολείται, αλλά και τις εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό τους (πολλές φορές τεράστιας αξίας) σε δύο βάρδιες ή σε πολλά τμήματα.
- Το Υπουργείο Παιδείας αυξάνει την χρηματοδότηση των ΑΕΙ Ι που θα ιδρύσουν ίδιας ποιότητας ΑΕΙ ΙΙ και θα τα λειτουργήσουν με τις ίδιες επιστημονικές, κοινωνικές και πολιτισμικές προδιαγραφές τις οποίες προβλέπει ο Ν.1268/82 για τη δομή και λειτουργία των ΑΕΙ κατά 30-50%.
(Το Υπουργείο Παιδείας με βάση τα παραπάνω δεν θα χρειάζεται ετερόκλητους και θνησιγενείς εκ γενετής Ελεύθερους Κύκλους Σπουδών, οι οποίοι χωρίς να μπορούν να αποδώσουν εκπαιδευτικές διαδικασίες ίδιας ποιότητας, με αυτές των συστηματικών προπτυχιακών σπουδών, θα προσπαθούν να ψαρέψουν τους εξ ημών εύκολα ενδίδοντες με το δέλεαρ της εκλεκτικής χρηματοδότησης).

■ Το πρόβλημα της επετηρίδας

Γιατί άραγε το πρόβλημα της επετηρίδας είναι πρόβλημα της κυβέρνησης, της αντιπολίτευσης και των συνδικάτων;

Η επετηρίδα καθιερώθηκε σε άλλες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες και αποτελούσε την μόνη εγγύηση αντικειμενικότητας, δημοσιότητας και διαφάνειας για την πρόσληψη εκπαιδευτικών, αδιακρίτως αντικειμενικών προσόντων, κλίσεων και επιθυμιών, επιδόσεων και παιδαγωγικής υποδομής, από το σύνολο των αποφοίτων των σχετικών πανεπιστημιακών σχολών.

Τώρα το σύστημα δεν μπορεί να αλλάξει μηχανιστικά και μονόπλευρα μόνο από το Υπουργείο, όσα εύλογα επιχειρήματα και αν αυτό επιστρατεύσει, και όσο και αν έχει σύμμαχο την κοινή γνώμη σε πολλά απ' αυτά.

Εξετάσεις όπως αυτές του ΑΣΕΠ θα οδηγούσαν σε νέα φροντιστήρια τους αποφοίτους π.χ. 15 ετών, λόγω της αντικειμενικής παλαίωσης των γνώσεών τους.

Εδώ λοιπόν θα πρέπει να παραδεχθούμε την τεράστια δική μας ευθύνη.

Τα πανεπιστήμια θα μπορούσαν από καιρό, αλλά έστω και από σήμερα, να δώσουν τη λύση, διασφαλίζοντας αντικειμενικότητα, ισότητα, διαφάνεια και αξιοκρατία μεταξύ εκείνων που με την επιλογή τους αποκτούν τα απαραίτητα προσόντα παιδαγωγικής υποδομής, σε προγράμματα που με βάση τον Ν.1268/82 θα μπορούσαν να έχουν ιδρυθεί και λειτουργήσει, γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι η επιτυχής παρακολούθηση αυτών των ειδικών διεπιστημονικών προγραμμάτων των πανεπιστημιακών τμημάτων τους εντάσσει αυτόματα σε μια αξιόπιστη και αξιολογική επετηρίδα στην οποία θα λαμβάνεται υπ' όψη με σχετικό ειδικό βάρος και η επίδοση κάθε αποφοίτου.

■ Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση - κατάρτιση στελεχών

Σε όλο τον κόσμο ανθεί η "επιχείρηση" της κατάρτισης και της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης στελεχών της βιομηχανίας από πολλές φορές αμφίβολης ποιότητας ιδιωτικούς φορείς.

Τα δημόσια πανεπιστήμια έχουν ως αποστολή να παρέχουν δωρεάν για οποιονδήποτε πολίτη επιθυμεί και μπορεί τις εγκύκλιες σπουδές.

Τα ΑΕΙ θα μπορούσαν αυτονοήτως, χωρίς να θιγεί ο δημόσιος χαρακτήρας τους, να αναλαμβάνουν με καταβολή διδάκτρων την σχεδιασμένη σε συνεργασία με τη βιομηχανία και τις δημόσιες υπηρεσίες επαγγελματική κατάρτιση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση των στελεχών τους, σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας και της παραγωγής, (όπως αυτές θα προσδιορίζονται από

κοινού από ΑΕΙ και φορείς της κοινωνίας και της παραγωγής με δημιουργική αλληλεπίδραση και συμφωνία).

Τα ΑΕΙ εκπληρώνοντας την αποστολή τους και σ' αυτό το επίπεδο δεν θα περιορίζονται στο ρόλο παθητικού εκτελεστή υπαγορευμένων στενών και απολύτως τεχνοκρατικών προγραμμάτων, αλλά θα εξασφαλίζουν μαζί με την απαραίτητη επάρκεια σύγχρονων θεωρητικών και τεχνικοεπαγγελματικών γνώσεων και τις προϋποθέσεις μιας διαρκούς διαδικασίας διεπιστημονικής ολοκλήρωσης της μόρφωσης των δια βίου εκπαιδευομένων (π.χ. να είναι σε θέση να εκτιμούν, να αξιολογούν και να προσεγγίζουν κριτικά τις συνέπειες του έργου και των δραστηριοτήτων τους στην κοινωνία και το περιβάλλον).

Έτσι, κάθε ΑΕΙ θα μπορεί να ιδρύει με βάση μόνο τον εύκαμπτο και ανοιχτό στις εξελίξεις εσωτερικό του κανονισμό και χωρίς ανάγκη νέων νομοθετικών ρυθμίσεων ένα κέντρο συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης (ΚΣΕΕΚ), το οποίο θα λειτουργεί αυτοδιαχειριστικά αλλά και θα διοικείται από μέλη ΔΕΠ τα οποία θα επιλέγονται από τις Συγκλήτους με βάση την επιθυμία, τις δεξιότητες και την εμπειρία τους, (μετά από επαρκή και αποδεικνυόμενη τεκμηρίωσή τους και από ανοιχτή προκήρυξη εκδήλωσης ενδιαφέροντος) και θα δαπανούν μέρος των υποχρεωτικών ωρών τους στα ΑΕΙ στο ΚΣΕΕΚ χωρίς πρόσθετη αμοιβή.

Τα έσοδα του ΚΣΕΕΚ θα καλύπτουν πέρα από τις ανάγκες λειτουργίας τους, (χωρίς καμιά επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού):

- τις συμβολικές αμοιβές (Honorarium) στελεχών της βιομηχανίας, τα οποία θα θεωρούν τιμή τους να συμβάλουν με τον καλύτερο τρόπο στη σύνδεση παιδείας - παραγωγής, επιστρέφοντας ένα μέρος του χρέους στο ΑΕΙ και την πολιτεία που δωρεάν τους εκπαιδύει και
- τις αμοιβές νέου διδακτικού προσωπικού το οποίο θα γονιμοποιεί με τα εφόδιά του και θα ανανεώνει με την αλληλεπίδρασή του με τα μέλη ΔΕΠ του ΑΕΙ την γενικότερη εκπαιδευτική διαδικασία.

11. Αντί Επιλόγου

Δεν θα αποφύγω τον πειρασμό να τελειώσω μ' ένα δείγμα ολοκληρωμένης πολιτικής, κοινωνικής στήριξης της ανάπτυξης της πανεπιστημιακής παιδείας, αποτέλεσμα ενός πραγματικά δημοκρατικού, χωρίς αποκλεισμούς και προειλημμένες αποφάσεις κοινωνικού διαλόγου, στον σχεδιασμό και την εφαρμογή της οποίας είχα την τιμή και την ευθύνη να πάρω ενεργό μέρος.

Συγκεκριμένα, στο ΦΕΚ τ. Β' Αρ. Φύλλου 520 της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 1983 δημοσιεύθηκαν τα Διατάγματα έγκρισης σύστασης κοινωφελών ιδρυμάτων στήριξης του Θεσσαλικού και του Ιόνιου Πανεπιστημίου και κύρωσης του οργανισμού τους.

Αντίστοιχο Διάταγμα εκδόθηκε και για το Ίδρυμα Στήριξης του Πανεπιστημίου του Αιγαίου, μετά από μακρές, εξαιρετικά ενδιαφέρουσες και δημιουργικές συζητήσεις και κοινές ομόφωνες αποφάσεις όλων, ανεξαιρέτως όλων, των πολιτικών, κοινωνικών, επαγγελματικών και επιστημονικών φορέων των περιφερειών των νέων πανεπιστημίων, για την διαρκή υποστήριξη της ανάπτυξής τους, και για την εγκαθίδρυση δημιουργικών δεσμών παιδείας, κοινωνίας, παραγωγής και ολοκληρωμένης ανάπτυξης της χώρας.

Η επιλογή της έδρας του Θεσσαλικού Πανεπιστημίου και του Πανεπιστημίου του Αιγαίου είναι δείγματα μιας εξαιρετικά ευτυχισμένης απόληξης ενός πραγματικά γόνιμου και ανυπόκριτου διαλόγου που ξεπέρασε τοπικιστικές εμμονές και κομματικές σκοπιμότητες και φιλοδοξίες.

Στις 26 Οκτωβρίου όμως του ίδιου έτους διαφώνησα με την προσπάθεια ανατροπής της φιλοσοφίας και του πνεύματος του Ν.1268/82 από την ίδια την κυβέρνηση που τον προώθησε και παραιτήθηκα απ' τα καθήκοντά μου στο Υπουργείο Παιδείας.

Θα ήθελα λοιπόν σήμερα πολύ, ως πολίτης και δάσκαλος που για δύο χρόνια (81-83) συμμερίσθηκε συγκεκριμένες πολιτικές ευθύνες πραγματοποίησης ενός ολοκληρωμένου προγράμματος κυβερνητικής πολιτικής για την παιδεία, (προγράμματος το οποίο είχε τις ρίζες του στις ώριμες και τεκμηριωμένες κοινές προτάσεις των φορέων της πανεπιστημιακής κοινότητας και της παιδείας γενικότερα, αλλά και στις υπεύθυνες συλλογικές συμβολές όλων των επιστημονικών και κοινωνικών οργανώσεων της χώρας), να ξέρω τι απέγιναν αυτά τα ιδρύματα και ποια ήταν η συνέχεια της συμβολής τους απ' ης στιγμής λειτούργησαν αυτόνομα τα ΑΕΙ αυτά. Η εμπειρία από

την τύχη τους σε σχέση με την πορεία ανάπτυξης των πανεπιστημίων αυτών πιστεύω ότι είναι πολυσήμαντη και γι' αυτό πολύτιμη για όλους μας.

12. Βιβλιογραφία

Commission of the European Communities, «White Paper on Education and Training. Teaching and Learning. Towards the Learning Society», Com (95) 590 final, Brussels, 29.11.1995.

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Λευκό Βιβλίο, Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση. Οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα», Βρυξέλλες, 1994.

Ρόκος, Δ. «Το τέλος του Πανεπιστημίου (;) ή Το Πανεπιστήμιο στην εποχή της Λευκής Βίβλου», Ουτοπία, τεύχος 24, Μάρτιος-Απρίλιος 1997, σελ. 107-127, Αθήνα, 1997.

Ρόκος, Δ. (Επιμέλεια), «Επιστήμες και Περιβάλλον στα τέλη του αιώνα. Προβλήματα και Προοπτικές», Εναλλακτικές Εκδόσεις, σελ. 393, Αθήνα, 1995.

Ρόκος, Δ. «Οι Ολοκληρωμένες Αποδόσεις της Φυσικής και της Κοινωνικοοικονομικής Πραγματικότητας και ως Θεμέλιο Ιδεολογικής Ανάδρασης.» Δ' Πανελλήνιο Συνέδριο «Προβλήματα Σοσιαλισμού», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Φιλοσοφική Σχολή, Ε.Μ.Πολυτεχνείο 16-18.9.1994, (πρακτικά υπό δημοσίευση), Αθήνα, 1994.

Ρόκος, Δ. «Κοινωνία, Τεχνολογία και Παραγωγή. Σχέσεις, Αλληλεπιδράσεις και Αλληλοκαθορισμοί. Πολιτικές και Περιβαλλοντικές Διαστάσεις». Πρακτικά, Συνέδριο: Τεχνολογία και Αναδιάρθρωση της Παραγωγής, Πολυτεχνείο Κρήτης, 1-4.10.1992, Επιμ. Γ.Λιοδάκης, σελ. 33-53, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1993.

Ρόκος, Δ. «Ευρωπαϊκή ενοποίηση. Μια ολιστική προσέγγιση. Εννοιολογικές διασαφηνίσεις και προϋποθέσεις συνεργασίας και ολοκλήρωσης.» Επιστημονικό Συνέδριο: «Ευρώπη. Ιδέες, συλλογικές νοοτροπίες και πραγματικότητες», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σεπτέμβριος 1992 και Ουτοπία, τ.4, σελ. 17-39, Δεκέμβριος 1992.

Ρόκος, Δ. «Ο Ρόλος του Σύγχρονου Διεπιστημονικού Τεχνικού Πανεπιστημίου». Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, τ.6, Αθήνα, Δεκέμβριος 1991.

Ρόκος, Δ. «Όψεις των κρατικών πολιτικών για την πανεπιστημιακή παιδεία και έρευνα στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης. Κριτική Προσέγγιση, τάσεις και προοπτικές». Πρακτικά, 2ο Επιστημονικό Συνέδριο, «Το Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα. Οικονομικές, Κοινωνικές και Πολιτικές διαστάσεις», Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών, 28.11 - 1.12.1990, Αθήνα, 1991.

Ρόκος, Δ. «Ο διαλεκτικός χαρακτήρας της ανάπτυξης. Ένα διεπιστημονικό μεθοδολογικό εργαλείο για την προσέγγισή της.» Συνέδριο «Η διεπιστημονική προσέγγιση της Ανάπτυξης.» Ε.Μ.Π., Αθήνα, 1988, Επιστημονική Σκέψη, τ.44/1989 και Πρακτικά, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1990.

Ρόκος, Δ. «Η Εμπειρία απ' την αλλαγή στα Πανεπιστήμια. Προβλήματα και Προοπτικές», στο «Μνήμη Σάκη Καράγιωργα», Τιμητικός Τόμος Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου Πανεπιστημίου, σελ. 593-620, Αθήνα, 1988.

Ρόκος, Δ. «Η συμβολή του δημοκρατικού πανεπιστημίου στον προγραμματισμό και την υποδομή της περιφερειακής ανάπτυξης.» Τ.Ε.Ε., Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, Συνέδριο: «Περιφερειακή Ανάπτυξη-Αποκέντρωση», Α.Π.Θ., Τομέας Κτηματολογίου, Φωτογραμμετρίας, Χαρτογραφίας, Θεσσαλονίκη, 1984.

Ρόκος, Δ. «Αλλαγή στην Παιδεία. Παιδεία για την Αλλαγή», Εκδόσεις Παρατηρητής, σελ. 272, Θεσσαλονίκη, 1981.

ΥΠ.Ε.Π.Θ., «Ο Νόμος 1268/82 για τη Δομή και Λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα, 1983.